

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Екатерина Димитрова Иванова по процедура за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР” в Научна област:3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление :3. 1 Социология, антропология и науки за културата, Докторска програма”Теория и история на културата”, Дисертационен труд:
„ВЛИЯНИЕ НА ТЕХНОЛОГИИТЕ ВЪРХУ УПРАВЛЕНИЕТО И ПОПУЛЯРИЗИРАНЕТО НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО”

Докторант: Петя Георгиева Костадинова

Научен ръководител: проф. д. н. к. Васил Марков

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита на заседание на катедра”Културология”, Факултет по изкуствата, ЮЗУ”Неофит Рилски”, състояло се на 15 април 2025 г. Той се стои: от 437 страници;Използвани източници – 563 литературни; 79 нормативни; 82 интернет. Приложения към дисертационния труд – 4 броя. Публикации по проблематиката на дисертацията – 7 бр.

Дисертационният труд включва: Значимост и актуалност на темата;Обект и предмет на изследването; Изследователски цели; Задачи; Обхват на изследването и ограничения; Работна хипотеза и Методология

Структурата и обзора на дисертационния труд се състои от: Увод; Първа глава- Културно наследство и съвременен контекст на (за)развитие; Втора глава- Дигитализация на културното наследство;класификация на технологиите. Трета глава – От теория към практика: опит за въвеждане на технологиите в областта на културното наследство. Заключение; Приложения; Изводи.

В общата характеристика на дисертационния труд е посочена значимостта и актуалността на темата, която е комплексно изследователско поле, което е пресечна точка между науки за култура и наследство, технологични иновации и стратегии за управление в институциите на паметта. Кризисната парадигма на музейните институции от края на XX век довежда до интензивен обществен дебат относно същността и ролята на съвременната „нова” музеология. В края на 90-те години на XX век професионалистите работещи в културните индустрии проявяват нарастващ интерес към технологиите и тяхното приложение в областта на културното наследство, които ще помогнат за неговото опазване и популяризиране.

Обект на изследването са управлението и популяризирането на културното наследство в музеите и художествените галерии в условията на дигитална трансформация

Предмет на изследване са спецификите на процеса на дигитализация и ефектите от внедряването на цифрови технологии в управлението и популяризирането на културното наследство – възможности, предизвикателство и перспективи в българския контекст.

Целта на дисертационния труд е да представи и анализира съвременните трансформации в сектора на културното наследство, като проучи разбирането за

процеса на дигитализация, идентифицира и систематизира наличните и възможни технологии за приложение в областта.

Докторантът си поставя следните **задачи**: Преглед на глобалните тенденции в ерата на технологиите; Проучване на състоянието на нормативната уредба(международна и национална)в областта на дигитализацията на културното наследство; Преглед на основните аспекти и разбирането за дигитализацията в културния сектор и предложение за работни дефиниции за ключови процеси; Идентифициране и систематизиране/включително и създаване на дигитален каталог като практическо приложение на наличните технологии, които могат да бъдат интегрирани в областта на културното наследство; Проучване и анализ на опита и ефекта от въвеждане на иновативни технологии в практиката на културните институции в България и света; Анализ на актуалното състояние на процеса на дигитализация в България; Анализ на потенциала на технологиите за развитието на културните организации в България и разработване насоки за оптимизиране процеса на дигитализация на културното наследство.

В дисертацията се разглежда културното наследство в цялост, както и процесите свързани с неговото управление/проучване, документиране, съхранение, експониране и популяризиране/. Поставен е и акцент върху влиянието на технологиите при тези процеси, като същевременно се анализират и утвърдените и нововъзникващи технологични решения, както и регулаторната рамка на стратегиите и институционалните политики, определящи насоките за дигитализация на културното наследство.

Методиката на емпиричното изследване включва:**анкетно проучване** сред представители на културния сектор – библиотеки, архиви, читалища, частни колекции и др., но основният фокус е поставен върху музеите и галериите и **анкетното проучване** сред представители на широката общественост. В изследването са използвани и методи за: **Анализ** на литература и кабинетно изследване на технологиите и техните приложения; **Документален преглед** на нормативни и стратегически документи на национално и международно равнище; **Терминологичен и концептуален анализ** на ключови понятия и класификация на технологии; **Наблюдения** в културните институции в България и Европа; **Бенчмаркинг анализ** на добри практики от прилагане на технологии в културния сектор; **Анкетно проучване** сред представители на културните институции и публики; **Анализ** на дигитални платформи и медийни публикации относно внедряването на технологиите; **Практически** експерименти с технологии в реална институционална среда и **културологичен анализ** на технологиите върху управлението и популяризирането на културното наследство.

В глава първа „Културно наследство и съвременен контекст на (за)развитие“, авторката разглежда концептуалните основи на дигиталната трансформация като цяло и проследява ключовите тенденции, предизвикателства и възможности. В нея се поставя културният сектор и културното наследство в контекста на икономическата теория за „Четвъртата индустриална революция“, която анализира технологичния напредък и неговото отражение върху човечеството. Тази теория има икономически, социален и културологичен характер. **Технологиите** са възможност за „нов живот“на

културните ценности и повторно използване на постиженията от миналото по един алтернативен начин, адекватен на съвременността. Те позволяват генериране на ново културно съдържание, което води до нови форми на култура и културни практики. Тази различна трансформация в сектора на културното наследство, при която има преминаване от документация към **виртуализация** води до създаване на умен музей; фонд към интелигентна база данни; от посещение към потапящо изживяване. **Индустрия 4.0** предизвиква ускорена трансформация в разбирането, управлението и представянето на културното наследство, поставяйки технологиите в основата на нови парадигми. **Дигитализацията** е стратегически инструмент за устойчиво развитие, културен обмен и създаване на интелигентни културни среди. Участието в европейски проекти и в международните политики, играят ключова роля в насърчаването на **цифровата трансформация** и водят до натрупване на опит и добри практики в сферата на дигитализация на културното наследство.

Втора глава „Дигитализация на културното наследство: класификация на технологиите” представя систематично изследване и класификация на технологиите, използвани в сектора, с цел улесняване на научния и професионалния обмен.

Изследването възприема следния модел за употреба на технологиите: **Фаза на откриване на информация**, проучване и първично документиране на културното наследство; **Фаза на обработка** чрез структуриране, каталогизиране и свързване на данни за културното наследство с цел съхранение и повторна употреба; **Фаза на разпространение и обратна връзка** чрез споделяне на културното наследство и анализ на взаимодействието със заобикалящата среда и настъпващите промени. Докторантът предлага и разграничение между „**цифровизация**” – технологичен процес на запис и съхранение и „**дигитализация**” – комплексна трансформация на институциите и практиките в сектора. В дисертацията са използвани и термини като „**виртуализация**”, „**цифрово документиране**”, „**дигитално**”, и „**виртуално наследство**”, които очертават нови форми на културна репрезентация и взаимодействие с публиките в дигиталната ера. Посочен е и приносът на технологиите на всички етапи – от идентификация до социално ангажиране. **Технологиите като средство** не бива да се третира като цел, а **като инструмент за реализация** на политики по опазване, достъп и устойчиво развитие на културното наследство. Те разкриват възможности за генериране на социални, културни, образователни и икономически ползи. **Интердисциплинарния подход и систематизацията** са необходими инструменти за стратегическо управление и адаптация на културните институции към дигиталната среда.

Трета глава „От теория към практика е опит от въвеждане на технологиите в областта на културното наследство”. Тя представя динамиката на прилагане на съвременните технологии в културните институции в международен и български контекст, с фокус върху тяхното въздействие върху управлението, опазването и интерпретацията на културното наследство. Използването на дигиталните архиви и платформи, иновациите като виртуални реалности и изкуствен интелект, новите технологии предлагат нови перспективи и възможности за институциите, развитие на научните дейности и взаимодействието им с публиката. В тази глава докторантът прави опит да представи и актуалното състояние на процеса на дигитализация в България. Изследването обхваща национални, регионални и общински институции и академични

институции със статут на музеи – общо 162 музея и галерии - от 171 организации, включени в Регистър на Министерството на култура. При проведеното анкетно проучване се очертават и следните слабости: **фрагментираност и липса на политики и инициативност; ограничени финансови ресурси и проектна зависимост.**

Цифровизацията се развива основно като технологична документация, ограничена до административен процес без цялостна система. Тя е насочена главно към създаване на дигитални копия за вътрешни нужди, без да се отчита значението на публичния достъп и дългосрочната оперативна съвместимост. **Виртуализацията** се очертава като едностранна комуникация, пасивно популяризиране с липса на интерактивност. Тя се осъществява предимно чрез социални мрежи и уебсайтове, но без достатъчно използване на интерактивни технологии за ангажиране на публиките. Резултатите от анкетното проучване сред широката общественост служат като основа за формулиране на конкретни препоръки, насочени към подпомагане на културните институции в прилагането на съвременни технологии с оглед повишаване на привлекателността на културните обекти и засилване на връзката с публиката.

Заклучението на дисертацията е синтез от теоретични и емпирични изводи от проведеното изследване и формулира насоките за оптимизиране на дигиталните процеси в сферата на културното наследство на България.

Приложенията включват: речник на съкращенията, дигитален каталог на технологиите, визуален материал с добри практики и статистически визуализации на резултатите от проведените анкети.

Научните приноси на дисертационния труд са следните: Изградена е **интердисциплинарна теоретична рамка**, която интерпретира дигитализацията на културното наследство, като културна трансформация произтичаща от развитието на Индустрия 4. 0, формираща нова парадигма на институционално управление и комуникация; **Разработена е класификационна рамка на дигиталните технологии в сферата на културното наследство**, изградена **върху функционално-процесуален анализ и концептуален модел**, базиран на теорията на информационните системи; Извършен е **анализ** на влиянието, възможностите и предизвикателствата, свързани с интегрирането на технологии в сектора на културното наследство; Формулирана е **концептуална разлика между понятията „дигитализация”, „цифровизация”, „виртуализация”** в сферата на културното наследство, допълнена с авторски дефиниции на основни термини, приложими в академичен и институционален контекст; Създаден е **дигитален каталог** с интердисциплинарен характер – първи опит за систематизиране и аналитично описание на широк набор от технологии, приложими в областта на културното наследство; **Електронният ресурс** има за цел да подпомогне ориентацията и вземането на решения за избор на подходящи технологични решения за употреба в институционална среда; **Идентифицирани и анализирани** са примери от българския и международния опит в използването на технологии в сферата на културното наследство, в които са открити основните тенденции и възможности за трансфер и адаптиране контекста на националната институционална практика; Проведени са **анкетни изследвания** сред културни институции и публики в България, представляващи емпирична база за анализ на актуалното състояние на процеса на дигитализация у нас и планиране на бъдещи политики в областта; Предложени са

конкретни мерки за институционално укрепване на процесите по цифровизация и виртуализация.

Докторантът е представил всички необходими документи за процедурата при защита на дисертацията. Въз основа на направената проверка с програма iThenticate на фирма Turnitin за установяване на сходство и плагиатство с чужди трудове на дисертационен труд със заглавие: "Влияние на технологиите върху управлението и популяризирането на културното наследство" на автор Петя Костадинова, бе установен индекс на сходство 9%. На основание на решение на Издателски съвет с протокол №2/26. 04. 2021г., т. 2, горе-установеният индекс на сходство 9% е в допустимите граници от 20% определени със същото решение на Издателски съвет.

Изводите от основните глави на дисертационния труд отразяват като цяло основните резултати от изследването.

Оценка на публикациите, свързани с дисертационния труд – публикациите са седем на брой и отговарят на тематиката на изследването.

Структурата на автореферата отговаря на изискванията и отразява коректно резултатите от проучването на темата в дисертационния труд.

Научните приноси коректно отразяват основните резултати от изследването.

Препоръчвам на докторанта да публикува дисертационния си труд, който ще бъде полезен със събрания обширен емпиричен материал, свързан с културното наследство на музеите и галериите в България.

Трудът показва, че са постигнати целта и поставените задачи. Докторантът познава задълбочено проблема на изследването. Има необходимите знания и умения за самостоятелна научна работа.

Давам положителна оценка на дисертационния труд и предлагам на научното жури да гласува положително за присъждане на образователна и научна степен "доктор" в Професионално направление 3. 1. Социология, антропология и науки за културата, на Петя Георгиева Костадинова.

1. 06. 2025 г.

.....
/доц. д-р Екатерина Димитрова Иванова/

OPINION

By Assoc. Prof. Dr. Ekaterina Dimitrova Ivanova on the procedure for awarding the educational and scientific degree "DOCTOR" in Scientific field: 3. Social, economic and legal sciences, Professional field: 3.1 Sociology, anthropology and cultural sciences, Doctoral program "Theory and history of culture", Dissertation: "IMPACT OF TECHNOLOGIES ON THE MANAGEMENT AND POPULARIZATION OF CULTURAL HERITAGE"

Doctoral student: Petya Georgieva Kostadinova

Scientific supervisor: Prof. D.Sc. Vasil Markov

The dissertation was discussed and proposed for defense at a meeting of the Department of "Culturology", Faculty of Arts, Southwest University "Neofit Rilski", held on April 15, 2025. It consists of: 437 pages; Sources used - 563 literary; 79 normative; 82 Internet. Appendices to the dissertation work – 4 issues. Publications on the issues of the dissertation – 7 issues.

The dissertation work includes: Significance and relevance of the topic; Object and subject of the study; Research objectives; Tasks; Scope of the study and limitations; Working hypothesis and Methodology

The structure and overview of the dissertation work consists of: Introduction; Chapter One - Cultural heritage and contemporary context of (for) development; Chapter Two - Digitization of cultural heritage; classification of technologies. Chapter Three - From theory to practice: an attempt to introduce technologies in the field of cultural heritage. Conclusion; Appendices; Conclusions.

The general characteristics of the dissertation work indicate the significance and relevance of the topic, which is a complex research field, which is an intersection between cultural and heritage sciences, technological innovations and management strategies in memory institutions. The crisis paradigm of museum institutions since the end of the 20th century led to an intense public debate about the essence and role of modern “new” museology. In the late 1990s, professionals working in the cultural industries showed a growing interest in technologies and their application in the field of cultural heritage, which will help in its preservation and promotion.

The object of the study is the management and promotion of cultural heritage in museums and art galleries in the conditions of digital transformation. The subject of the study is the specifics of the digitization process and the effects of the implementation of digital technologies in the management and promotion of cultural heritage - opportunities, challenges and prospects in the Bulgarian context. The aim of the dissertation is to present and analyze contemporary transformations in the cultural heritage sector by exploring the understanding of the digitization process, identifying and systematizing available and possible technologies for application in the field.

The doctoral student sets the following tasks: Review of global trends in the era of technology; Study of the state of the regulatory framework (international and national) in the field of digitization of cultural heritage; Review of the main aspects and understanding of digitization in the cultural sector and proposal for working definitions for key processes;

Identification and systematization/including creation of a digital catalog as a practical application of available technologies that can be integrated in the field of cultural heritage; Study and analysis of the experience and effect of introducing innovative technologies in the practice of cultural institutions in Bulgaria and the world; Analysis of the current state of the digitization process in Bulgaria; Analysis of the potential of technologies for the development of cultural organizations in Bulgaria and development of guidelines for optimizing the process of digitization of cultural heritage.

The dissertation examines cultural heritage as a whole, as well as the processes related to its management/research, documentation, preservation, exhibition and promotion/. Emphasis is also placed on the influence of technology in these processes, while also analyzing established and emerging technological solutions, as well as the regulatory framework of strategies and institutional policies that determine the guidelines for the digitization of cultural heritage.

The methodology of the empirical research includes: a survey among representatives of the cultural sector – libraries, archives, community centers, private collections, etc., but the main focus is on museums and galleries and a survey among representatives of the general public. The research also uses methods for: Literature analysis and desk research of technologies and their applications; Documentary review of normative and strategic documents at the national and international levels; Terminological and conceptual analysis of key concepts and classification of technologies; Observations in cultural institutions in Bulgaria and Europe; Benchmarking analysis of good practices in the application of technologies in the cultural sector; Survey among representatives of cultural institutions and audiences; Analysis of digital platforms and media publications regarding the implementation of technologies; Practical experiments with technologies in a real institutional environment and culturological analysis of technologies on the management and promotion of cultural heritage.

In chapter one - "Cultural Heritage and the Contemporary Context of (Development)", the author examines the conceptual foundations of the digital transformation as a whole and traces the key trends, challenges and opportunities. It places the cultural sector and cultural heritage in the context of the economic theory of the "Fourth Industrial Revolution", which analyzes technological progress and its impact on humanity. This theory has an economic, social and cultural nature.

Technologies are an opportunity for a “new life” of cultural values and the reuse of past achievements in an alternative way, adequate to modernity. They allow the generation of new cultural content, which leads to new forms of culture and cultural practices. This different transformation in the cultural heritage sector, in which there is a transition from documentation to virtualization, leads to the creation of a smart museum; a fund to an intelligent database; from a visit to an immersive experience. Industry 4.0 causes an accelerated transformation in the understanding, management and presentation of cultural heritage, placing technologies at the heart of new paradigms. Digitalization is a strategic tool for sustainable development, cultural exchange and the creation of intelligent cultural environments. Participation in European projects and international policies play a key role in promoting digital transformation and lead to the accumulation of experience and good practices in the field of digitalization of cultural heritage.

Chapter Two “Digitization of Cultural Heritage: Classification of Technologies” presents a systematic study and classification of technologies used in the sector, with the aim of facilitating scientific and professional exchange.

The study adopts the following model for the use of technologies: Phase of information discovery, research and primary documentation of cultural heritage; Phase of processing through structuring, cataloguing and linking cultural heritage data for the purpose of preservation and reuse; Phase of dissemination and feedback through sharing cultural heritage and analysis of the interaction with the surrounding environment and the emerging changes. The doctoral student also proposes a distinction between “digitization” – a technological process of recording and storage and “digitalization” – a complex transformation of institutions and practices in the sector. The dissertation also uses terms such as “virtualization”, digital documentation”, “digital” and “virtual heritage”, which outline new forms of cultural representation and interaction with audiences in the digital age. The contribution of technologies at all stages – from identification to social engagement – is also indicated. Technologies as a means should not be treated as an end, but as a tool for the implementation of policies for the preservation, access and sustainable development of cultural heritage. They reveal opportunities for generating social, cultural, educational and economic benefits. The interdisciplinary approach and systematization are necessary tools for strategic management and adaptation of cultural institutions to the digital environment.

The third chapter "From theory to practice is an experience of introducing technologies in the field of cultural heritage". It presents the dynamics of applying modern technologies in cultural institutions in an international and Bulgarian context, with a focus on their impact on the management, preservation and interpretation of cultural heritage. The use of digital archives and platforms, innovations such as virtual realities and artificial intelligence, new technologies offer new perspectives and opportunities for institutions, the development of scientific activities and their interaction with the audience.

In this chapter, the doctoral student also attempts to present the current state of the digitization process in Bulgaria. The study covers national, regional and municipal institutions and academic institutions with museum status - a total of 162 museums and galleries - out of 171 organizations included in the Register of the Ministry of Culture. The survey also outlined the following weaknesses: fragmentation and lack of policies and initiative; limited financial resources and project dependence.

Digitization is developing mainly as technological documentation, limited to an administrative process without a comprehensive system. It is mainly aimed at creating digital copies for internal needs, without taking into account the importance of public access and long-term interoperability. Virtualization is emerging as one-sided communication, passive promotion with a lack of interactivity. It is carried out mainly through social networks and websites, but without sufficient use of interactive technologies to engage the public. The results of the survey among the general public serve as a basis for formulating specific recommendations aimed at assisting cultural institutions in the implementation of modern technologies in order to increase the attractiveness of cultural sites and strengthen the connection with the audience.

The conclusion of the dissertation is a synthesis of theoretical and empirical conclusions from the conducted research and formulates guidelines for optimizing digital processes in the field of cultural heritage in Bulgaria.

The appendices include: a dictionary of abbreviations, a digital catalog of technologies, visual material with good practices and statistical visualizations of the results of the conducted surveys.

The scientific contributions of the dissertation are the following: An interdisciplinary theoretical framework has been built that interprets the digitalization of cultural heritage as a cultural transformation resulting from the development of Industry 4.0, forming a new paradigm of institutional management and communication; A classification framework of digital technologies in the field of cultural heritage has been developed, built on a functional-process analysis and a conceptual model based on the theory of information systems; An analysis of the influence, opportunities and challenges related to the integration of technologies in the cultural heritage sector has been carried out; A conceptual difference between the concepts of "digitalization", "digitization" and "virtualization" in the field of cultural heritage has been formulated, supplemented with author's definitions of basic terms applicable in an academic and institutional context; A digital catalog of an interdisciplinary nature has been created - a first attempt to systematize and analytically describe a wide range of technologies applicable in the field of cultural heritage; The electronic resource aims to support orientation and decision-making for the selection of appropriate technological solutions for use in an institutional environment; Examples from Bulgarian and international experience in the use of technologies in the field of cultural heritage have been identified and analyzed, highlighting the main trends and opportunities for transfer and adaptation in the context of national institutional practice; Surveys were conducted among cultural institutions and audiences in Bulgaria, representing an empirical basis for analyzing the current state of the digitalization process in our country and planning future policies in the field; Specific measures for institutional strengthening of the digitalization and virtualization processes were proposed.

The doctoral student has submitted all necessary documents for the dissertation defense procedure. Based on the check performed with the iThenticate program of the Turnitin company to establish similarity and plagiarism with foreign works of a dissertation work with the title: "Impact of technologies on the management and popularization of cultural heritage" by author Petya Kostadinova, a similarity index of 9% was established. Based on a decision of the Publishing Council with protocol No. 2/26.04.2021, item 2, the above-established similarity index of 9% is within the permissible limits of 20% determined by the same decision of the Publishing Council.

The conclusions from the main chapters of the dissertation work reflect the main results of the research as a whole.

Evaluation of the publications related to the dissertation work - the publications are seven in number and correspond to the topic of the research.

The structure of the abstract meets the requirements and correctly reflects the results of the study of the topic in the dissertation work.

The scientific contributions correctly reflect the main results of the research.

I recommend that the doctoral student publish his dissertation, which will be useful with the collected extensive empirical material related to the cultural heritage of museums and galleries in Bulgaria.

The work shows that the goal and the tasks set have been achieved. The doctoral student has a thorough understanding of the research problem. He has the necessary knowledge and skills for independent scientific work.

I give a positive assessment of the dissertation and propose to the scientific jury to vote positively for the award of the educational and scientific degree "doctor" in Professional field 3.1. Sociology, Anthropology and Cultural Sciences, to Petya Georgieva Kostadinova.

01.06.2025

.....
/Assoc. Prof. Ekaterina Dimitrova Ivanova PhD/